

Kšištof Varga
ČARDAŠ S MANGULICOM

Beograd 2021.

edicija LEDOLOMAC

Czardasz z mangalicą

Krzysztof Varga

2014.

Wydawnictwo Czarne, Wołowiec

„The translation was kindly supported by the Fund for Central
& East European Book Projects, Amsterdam”

© Rende 2021.

urednica

Sladana Novaković

KŠIŠTOF VARGA

**ČARDAŠ S
MANGULICOM**

S poljskog prevela Milica Markić

*Imam u sebi nekoliko kapi mađarske krvi, pa kad
uzjašem konja, onda mahnitam i trabunjam koješta¹.
(udovica Vonsovska Stanislavu Vokulskom)
Boleslav Prus „Lutka”*

¹ U prevodu Krešimira Georgijevića iz 1958. god. (Prosveta, Beograd) rečenica glasi: „Imam u sebi nekoliko kapi mađarske krvi, pa zato kad sednem na konja, ludujem i pletem kojekakve gluposti.“ (Prim. prev.)

Zeleni kralj

Vozio sam se u Miškolec po zapapričenu slaninu od mangulice i po mađarsko vino, kao da idem po zlatno runo. Od graničnog mesta Konečna preko Slovačke, kroz taj tužni slovački istok koji već napamet znam, skrenuo sam, dosta brzo i vešto jer odlično znam ove puteve, postali su mi rutina. Dok putujem Slovačkom, pogotovo kroz njen istočni deo, kao da se vozim opustelom zemljom, možda i prevelikom za toliki broj ljudi i automobila; prijatno me uspavljuje ta pustoš provincije, i tako je i sada na tom praznom auto-putu između Prešova i Košica, dugom svega trideset kilometara. U svakom slučaju, uvek se trudim da Slovačku relativno brzo prebrodim, ona za mene nije nikakva „rezervna otadžbina” kao što je Andžeju Stasjuku, nego samo tranzitna zemlja koja mi se, ko za baksuz, preprečila na putu iz Poljske u Mađarsku i iz Mađarske u Poljsku. I mada kroz Slovačku stalno prolazim, zapravo je ne poznajem. Znam samo ono što stoji pored puta. I zbog toga mi vožnja Slovačkom protiče u nekakvoj letargiji. Tih dvesta kilometara umori me više od dve hiljade kilometara nemačkog auto-puta, tog besprekornog *autobana* koji opasno uspavljuje.

Slovačka za mene nije rezervna otadžbina jer već imam dve otadžbine; imam, u stvari, otadžbinu i matičninu, što je previše, jer već s jednim roditeljem imaš dovoljno problema. Obično se vozim kroz Češin, zatim prelazim preko jednog dela Česke u kojem je gradić Jablunkov – zvuči kao Jabloneks, socijalistički surogat buržuaskog nakita – svega četrdesetak kilometara dugo parče puta što se ipak nemilosrdno proteže. Dok prelazim češko-slovačku granicu, koju u Svrčinovcu simboliše mala replika Ajfelove kule, s reklamom nakaznog žućkastog hotela *Pariz*, putovanje već dobija nekakve obrise, konsoliduje se, čvrсне. Hotel Pariz i mini kula kraj njega fantastično i fantazmagorično simbolizuju srednju Evropu i njene promašene, fejk varijante one realnije Evrope, za koju se pre može reći da je originalna. Najviše me čudi što se ta svrčinovska replika Ajfelove kule ne nalazi u Poljskoj, jer taj koji ju je postavio mora da je imao neki bezumni poljski osećaj za estetiku, van kontrole dobrog ukusa. Svrčinovec je moj lični limes, poluetapa na putu, specijalna premija u toj trci koja se ponavlja na trasi Varšava-Budimpešta; konačno sledi auto-put od Žiline do Bratislave, dvesta pripitomljenih, vernih kilometara. Često malo predahnem na benzinskoj pumpi *Slovnaft*, obiđem stanični restoran, ne zbog konzumerističkih već antropoloških pobuda. Samo posmatram izbledele, žuto-smeđe fotografije ponuđenih jela, tužne komade mesa u sosu, s knedlama različitih konfiguracija. Tek na prvoj velikoj MOL-ovoj pumpi u Mađarskoj, u Mošonmašarovaru pristupam jelu, inicijacijskom gulašu. Jelovnik *Slovnaft* restorana nikad me nije doveo u iskušenje iako mi na toj etapi puta glad već neprijatno burgija po želucu. Priznajem da sam već nekoliko puta bio na ivici odluke da se s jednim od tih neprivlačnih jela odmerim u istraživačke svrhe, da se upustim u amatersko-

antropološko ispitivanje lokalne kuhinje, ali nikada ne jedem, samo popijem koka-kolu ili kafu i nastavljam put za Budimpeštu.

Najprijatnija je deonica od Bratislave do mađarske granice, tih desetak kilometara, kada si već nadomak Austrije s njenim štrudlama, bečkim šniclama, glazurama, i Mocart kuglama. Beč je odavde na četrdesetak minuta, unaokolo se prostiru velike farme s vetrenjačama; čitavo to austrijsko-slovačko-mađarsko granično područje zasejano je gigantskim vetrenjačama čiji se rotori melanholično obrću u potpunoj tišini, što je prvi znak da ulazim u zemlju natopljenu melanholijom. Stoga zaobilazim Bratislavu, s desne strane najpre ostavljam centar i bratislavski zamak na uzbrdici, s leve strane prostire se Petržalka, monstruoza betonska spavaonica. Približavam se graničnom prelazu u mestu Rajka, vide se napuštene kućice graničara i skinute rampe. Pri kraju sam slovačke etape na svom *tour de Mitteleuropa*. Od granice do Bratislave toliko je blizu da bi se Požonj mogao artiljerijski gađati, a da se pritom ne mrdne iz Mađarske – to mi je jednom palo na pamet. U takvom razmišljanju sigurno nisam usamljen iako ne bih želeo da neko bombarduje Bratislavu, ali ponekad zamišljam neke mađarske patriote kako gledaju slovačku prestonicu iz obližnjeg bara pored auto-puta M15, cevče „aranj asok” ili „boršodi” pivo puštajući mašti na volju dok upiru pogled onamo gde se nebo rumeni od vatre: Bratislava u njihovim snovima ponovo postaje Požonj, a oni ulaze u taj pramađarski grad na belim konjima, kao admiral Mikloš Horti u Košice 1938. godine.

Zbilja, mogla bi se dići u vazduh cela Petržalka, ta velika betonska krmača na desnoj obali Dunava, tamošnji Ursinov, u kojem živi polovina Bratislavljana. Samo jednom sam otišao

u taj kraj, u restoran „Alkatraz”, smešten u parter jednog od dugačkih, sivih blokova. Kao što naziv nepogrešivo sugeriše, restoran je stilizovan u zatvor. Sediš u mračnoj ćeliji na prični², za velikim stolom koji visi na lancima, reklo bi se – mada je to možda ipak prična visila na lancima. Na taj sto kelnerica donosi monstrozne porcije jela, toliko velike da sam i u Mađarskoj retko gde viđao takve, i sve to skupa je potpuno nadrealno, a pre svega idiotski: grdna zgradurina, a u njoj birtija koja simulira zatvor. Zbog čega je ljudima zadovoljstvo da ručaju ili večeraju u prostoru koji izgleda kao zatvor, to nisam shvatao, sigurno zato što je to zatvor u kome je jedina opresija mučenje želuca, a to je prijatna opresija.

Kad se pređe granica u Rajki, kupuju se vinjete za mađarske auto-puteve. Prilazim zdanju sa čijeg šaltera bezlična ruka dodaje ove odsečke, odštampane, a ne nekakve nalepnice koje kasnije ne možeš da skineš sa prednje šoferšajbne, i koje za sobom ostavljaju masne fleke – eto prvog dokaza praktičnosti Mađara. Pa ipak, jednom sam se potpuno neplanirano odvezao na drugu stranu, tamo gde se vozačima kamiona izdaju vinjete. Više nisam mogao da kružim pa sam stao u red oznojenih, ružnih, i ružno obučених muškaraca u tamnim sivo-teget majicama i bluzama, u razgaženim sandalama ili plastičnim papučama, tih ljudi koji neprekidno premeravaju Evropu, vozeći u velikim kamionima miro, tamjan i zlato, u red herojskih moreplovaca auto-puteva, koji sa svojim mesom, voćem i povrćem moraju stići na odredište u tačno određeno vreme, zbog čega voze predano i bez stajanja. Našavši se među njima, prvo što pomislih: dočekuše kraj auto-puta mora da su veoma očajne žene. Enterijer je odisao kosmopolitskim znojem i bajatim dahom, vozači su

² Prost ležaj, uzidana drvena klupa. (Prim. prev.)

popunjavali nekakve deklaracije, prilepljivali taksene marke za velike papirne čaršafe, sve je išlo glatko, a opet, u tom masnom vazduhu, koji isparava prljavštinom, razgovetno se osećalo neprijateljstvo, sve veća napetost, činovička frustracija i šoferska mržnja. Za jednim od šaltera upravo je buknula međunarodna svađa, mađarski službenik urlao je na mađarskom, turski kamiondžija na turskom, Mađar je nazivao Turčina idiotom, kretenom, mislim čak i kurcem jer nije normalnim mađarskim rečima uspeo da mu objasni šta treba da ispuni ili da plati; Turčin je bljuvao po svome što, naravno, nisam razumeo, ali nisam sumnjao da bljuje – takav veliki mađarsko-turski konflikt otpre nekoliko vekova vraćao se u obliku groteskne svađe na graničnom prelazu, samo što je ovog puta pobeda bila na mađarskoj strani, simbolična osveta za vek i po osmanlijske okupacije. Turčin je psovao i dalje, ali znatno tiše, i nešto je popunjavao u odgovarajućem formularu dok je u službenikovim očima svetlucao kulturološki trijumf.

Pa ipak, kada se desilo to što moram ispričati, nisam vozio preko graničnog prelaza Rajka, nego preko Tornjošnemetija. Slovačka je već bila iza mene, u sebi sam nosio težak umor mada sam, naravno, mislio da nema razloga za zadržavanje. Miškolc je blizu, tamo ću se nakratko odmoriti, kupiću to vino, slaninu od mangulice i brzo ću se vratiti. Trebalo je samo odvesti se ispred hipermarketa i obaviti prostu nabavku: nekoliko boca suvog vina iz Vilanja ili Seksarda, kilogram slanine, uz to nekakva kobasica, malo ljute papričice i brzo natrag, možda pre nego što se smrkne, i od svega toga u Volovcu napraviti čestitu večeru: iseckati slaninu na režnjeve, luk, i dugačku zelenu papriku, hleb, otvoriti vino.

Hoću da kažem da se nisam slupao u Slovačkoj, nego u samoj Mađarskoj, na već napamet znanom putu broj 3 od